

MIGRATSIYA JARAYONLARINING O'ZIGA XOS TASNIFI

*O'zbekiston Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti Kasbiy tayyorgarlik
fakulteti Maxsus fanlar sikli o'qituvchisi, podpolkovnik*

Melikulov Nurjov Latifovich

Tel: 99 000 67 14

Annotatsiya. Mazkur maqola so'nggi yillarda dunyoda yuz berayotgan jadal o'zgarishlar barobarida migratsiya jarayonlarining globallashuvi jahon jamoatchiligini keng tashvishga solayotgan muammolardan biriga aylanayotganligi, bu borada Xalqaro migratsiya tashkiloti tomonidan Birlashgan Millatlar Tashkilotining Qochqinlar bo'yicha agentligi tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar borasidagi ma'lumotlar tahliliga bag'ishlangan.

Аннотация. Статья посвящена анализу данных о работе, проводимой Международной организацией по миграции и Управлением ООН по делам беженцев в этом направлении, что в связи со стремительными изменениями, происходящими в мире в последние годы, становится одной из проблем, вызывающих всеобщую обеспокоенность мирового сообщества.

Annotation. This article is devoted to the analysis of data on the work carried out by the International Organization for Migration and the United Nations Refugee Agency in this regard, which, in line with the rapid changes taking place in the world in recent years, is becoming one of the problems of widespread concern to the world community.

Kalit so'zlar: migrant, migratsiya, Xalqaro migratsiya tashkiloti, BMTning qochqinlar bo'yicha agentligi.

Ключевые слова: мигрант, миграция, Международной организацией по миграции, Управлением ООН по делам беженцев.

Keywords: migrant, migration, International Organization for Migration, UN Refugee Agency.

So‘nggi yillarda dunyoda yuz berayotgan jadal o‘zgarishlar barobarida migratsiya jarayonlarining globallashuvi jahon jamoatchiligini keng tashvishga solayotgan muammolardan biriga aylanmoqda. Bu borada ko‘plab izlanishlar olib borishga va dolzarb masalalardan biri sifatida uni ilmiy jihatdan tahlil etish va bu boradagi turli soha vakillari tomonidan ilgari surilayotgan yondashuvlardagi umumiylikni aniqlab, yakuniy xulosalar chiqarish hayotiy muhim bo‘lgan zaruratga aylanmoqda.

Migratsiya so‘zi lotin tilida “migratio”so‘zidan olingan bo‘lib, “ko‘chish” ma’nosini anglatadi. Aholi migratsiyasi deganda, yashash hududidan insonlarning bir hudud (davlat)dan boshqasiga, aksariyat hollarda yirik guruhlarda va yirik masofalar bo‘ylab ko‘chishi tushuniladi.

Dunyo olimlari o‘z asarlarida migratsiya masalasiga bunday ta’rif berib o‘tishgan, Migratsiya bu-aholining ichki va tashqi ma’muriy hududiy birliklar chegarasidan kechib o‘tib, doimiy yashash joyini o‘zgartirish yoki etaklovchi va jalb qiluvchi omillarning ta’siridan qat’iy nazar ta’lim olish va mehnat faoliyati bilan shug‘ullanish maqsadida amalga oshirilgan har qanday hududiy ko‘chishni aholi migratsiyasi sifatida qaralgan.

Qadim zamonlardan beri odamlar bir joydan ikkinchi joyga ko'chib kelishgan. Ba'zilar yaxshiroq ish, ta'lim, iqtisodiy manfaatlar yoki oilasiga qo'shilish uchun harakat qilsalar, boshqalari mojaro, terrorizm yoki inson huquqlari buzilishidan qochishga majbur. Iqlim o'zgarishi, tabiiy ofatlar yoki boshqa ekologik omillar ta'sirida ko'chirilganlar soni ortib bormoqda.

Bugungi dunyoda misli ko'rilmagan miqyosda odamlar harakatining guvohi bo'lmoqdamiz. Har qachongidan ham ko'proq odamlar o'zlari tug'ilgan mamlakatlardan boshqa mamlakatlarda yashaydilar. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Iqtisodiy va ijtimoiy masalalar bo'yicha departamentining aholi bo'limi ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yil 1-iyul holatiga ko'ra, dunyo bo'ylab xalqaro migrantlar soni 281 million kishini tashkil etadi. Xalqaro muhojirlar dunyo aholisining qariyb 3,5% ni tashkil qiladi, 2000-yilda 2,8% va 1980-yilda 2,3%.

Kimlar uchun migratsiya o'z ixtiyori, boshqalari uchun esa hayot-mamot masalasidir. Aksariyat odamlar o'z xohishiga ko'ra migratsiya qilishsa, boshqalari zarurat tufayli ko'chib ketishadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Qochqinlar bo'yicha agentligi (UNHCR) hisob-kitoblariga ko'ra, 2022-yil oxirigacha dunyo bo'ylab qariyb 35,3 million qochqin bo'ladi, ulardan 5,9 millioni BMT yordam va ishlar agentligi (UNRWA) mandati ostidagi falastinlik qochqinlar va 5,4 million boshpana izlovchilardir.

Migrant kim?

Statistik maqsadlar uchun BMTning muhojir ta'rifi xalqaro chegara yoki davlat ichida harakatlanayotgan yoki ko'chib o'tgan va shaxsning huquqiy maqomidan qat'i nazar, doimiy yashash joyini tark etgan har qanday shaxsdir; harakatning ixtiyoriy yoki ixtiyorsizligi; harakatlanish sabablari; yoki qolish muddati.

Migrantlar va Barqaror rivojlanish maqsadlari

2030 yilgacha Barqaror rivojlanish kun tartibi migratsiyaning barqaror rivojlanishga ijobiy hissasini tan oladi. 17 ta Barqaror rivojlanish maqsadlaridan 11 tasida migratsiya va mobillikka taalluqli maqsad va ko'rsatkichlar mavjud. Kun tartibidagi "hech kimni ortda qoldirmaslik" asosiy tamoyili barcha odamlarga, jumladan, migrantlarga ham tegishli.

Kun tartibining 10.7 maqsadi "odamlarning tartibli, xavfsiz, muntazam va mas'uliyatli migratsiya va harakatchanligini, shu jumladan rejalashtirilgan va yaxshi boshqariladigan migratsiya siyosati orqali ko'maklashish"ga chaqiradi. Boshqa maqsadlarga, shuningdek, odam savdosiga qarshi kurashish, pul o'tkazmalari uchun tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish va talabalarning harakatchanligini ta'minlash kiradi.

Xalqaro migratsiya tashkiloti (XMT)

Xalqaro migratsiya tashkiloti 1951 yilda hukumatlararo tashkilot sifatida tashkil etilgan. XMT ishi insonparvar va tartibli migratsiya muhojirlar uchun ham, mezbon jamiyatlar uchun ham foyda keltirishi kerak degan tamoyilga asoslanadi. XMT o'z hamkorlari bilan birgalikda migratsiya sohasidagi operativ muammolarni hal qilishda yordam ko'rsatishga qaratilgan faoliyatni amalga oshiradi; migratsiyaga

oid masalalarga oydinlik kiritish; migratsiya orqali ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash; muhojirlarning insoniy qadr-qimmatini chinakam hurmat qilish va ularning farovonligi uchun g'amxo'rlik qilish uchun barcha sa'y-harakatlar.

2016 yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti va Xalqaro Migratsiya Tashkiloti o'rtasida Aloqalar to'g'risidagi bitim (A/70/976) tuzildi. XMT 2018-yilda Bosh kotib tomonidan tashkil etilgan BMTning Migratsiya bo'yicha tarmog'ining koordinatori hisoblanadi.

XMTning so'nggi strategik rejasiga ko'ra, tashkilotning 2024-2028 yillarga mo'ljallangan uchta asosiy maqsadi quyidagilardan iborat: hayotni saqlab qolish va harakatdagi odamlarni himoya qilish, ko'chishga echim topish va muntazam migratsiya yo'llarini osonlashtirish.

Migratsiya ma'lumotlari

Aholi bo'limining so'nggi hisob-kitoblariga ko'ra, dunyodagi xalqaro migrantlar soni, ya'ni. o'z mamlakatidan tashqarida yashovchi odamlar 281 millionga etadi. Migrant ayollar xalqaro migrantlarning 48 foizini tashkil qiladi. Xalqaro muhojirlarning deyarli to'rttadan uch nafari 20 yoshdan 64 yoshgacha bo'lganlar, 41 million xalqaro migrant esa 20 yoshgacha bo'lganlardir. Xalqaro muhojirlarning asosiy qismi Osiyo va Yevropada (har biri 31 foiz), Shimoliy Amerikada (21 foiz), Afrikada (9 foiz), Lotin Amerikasi va Karib dengizida (5 foiz) va Okeaniyada (3 foiz) istiqomat qiladi.

Migratsiya ma'lumotlari turli tashkilot va muassasalar tomonidan to'planganligi sababli, migratsiya haqida aniq tasavvur berish qiyin. XMTning Global migratsiya ma'lumotlarini tahlil qilish markazi ushbu sohada keng qamrovli va dolzarb ma'lumotlarning noyob manbasi bo'lib xizmat qiluvchi Global migratsiya ma'lumotlari portalini yuritadi. Ushbu veb-sayt turli manbalardan olingan ma'lumotlarni birlashtirib, hukumat amaldorlari, milliy statistika idoralari, jurnalistlar va keng jamoatchilikka migratsiya holatining rasmini taqdim etadi.

XMTning bedarak yo'qolgan muhojirlar loyihasi ma'lumotlariga ko'ra, 2014-yildan buyon dunyo bo'ylab 61 867 nafar migrant o'limi qayd etilgan. Eng halokatli migratsiya yo'li markaziy O'rta er dengizi yo'li bo'lib, u erda kamida 22 871

kishi halok bo'lgan. Va eng halokatli quruqlik yo'nalishi AQSh-Meksika chegarasini kesib o'tish yo'nalishidir.

Global darajadagi sa'y-harakatlar

Migratsiya global xarakterga ega bo'lib, bu global yondashuvlar va global echimlarni talab qiladi. 2016-yil 19-sentabr kuni BMT Bosh Assambleyasi BMT Bosh kotibining “Xavfsizlik va qadr-qimmatda: qochqinlar va muhojirlarning katta harakatiga e'tibor qaratish” mavzusidagi ma'ruzasini taqdim etish uchun yuqori darajadagi yig'ilish o'tkazdi.

Davlat rahbarlari va oliy vakillar bir ovozdan asosiy yakuniy hujjat – Qochqinlar va muhojirlar bo'yicha Nyu-York deklaratsiyasini ma'qulladilar, unda dunyo etakchilarining hayotini saqlab qolish, inson huquqlarini himoya qilish va global darajada mas'uliyatni adolatli taqsimlash borasidagi siyosiy irodasini ifodalaydi.

2018-yil dekabr oyida BMTga a'zo davlatlar Marokashning Marrakech shahrida bo'lib o'tgan Xalqaro migratsiya bo'yicha hukumatlararo konferensiyada Xavfsiz, tartibli va muntazam migratsiya bo'yicha Global shartnomani qabul qildilar.

2022-yil may oyida Migratsiya masalalarini ko'rib chiqish bo'yicha birinchi xalqaro forumda Bosh Assambleya GCMni amalga oshirishdagi yutuqlarni ko'rib chiqish va migratsiya bo'yicha global hamkorlikni kengaytirish uchun yo'l xaritasini taqdim etish bo'yicha Taraqqiyot deklaratsiyasini qabul qildi.

2016-yil sentabr oyida qabul qilingan Qochqinlar va muhojirlar bo'yicha Nyu-York deklaratsiyasida Bosh Assambleya xavfsiz, tartibli va muntazam migratsiya bo'yicha global kelishuvni ishlab chiqishga qaror qildi. Bitim migratsiya boshqaruvini takomillashtirish, zamonaviy migratsiya muammolariga javob berish va migrantlarning barqaror rivojlanishga hissasini kuchaytirish uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi.

Xalqaro migrantlar kuni

2000 yil 4 dekabrda Bosh Assambleya 18 dekabrni Xalqaro migrantlar kuni deb e'lon qildi (55/93 rezolyutsiya). 1990 yilning shu kuni Assambleya barcha mehnat

muhojirlari va ularning oila a'zolari huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi xalqaro konventsiyani (45/158 rezolyutsiya) qabul qildi.

Xalqaro oilaviy pul o'tkazmalari kuni

2018 yil iyun oyida Bosh Assambleya 16 iyun kuni nishonlanadigan Xalqaro oilaviy pul o'tkazmalari kuni deb e'lon qildi. Ushbu kunni e'lon qiluvchi rezolyutsiyada pul o'tkazmalari, shu jumladan, migrantlar tomonidan yuborilgan pul o'tkazmalari barcha Barqaror rivojlanish maqsadlarida va uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini, xususan, qashshoqlikni kamaytirish strategiyalarini qo'llab-quvvatlashda va uy xo'jaliklari darajasida asosiy xizmatlardan foydalanishda o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, pul o'tkazmalari mahalliy investitsiyalarni rag'batlantirayotgani, xususan, tadbirkorlik va iqtisodiy rivojlanish yuqori bo'lgan mamlakatlarda tadbirkorlik va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashini e'tirof etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasining fuqaroligi to'g'risida"gi 2020-yil 13-mart O'RQ-610-son qonuni;
- 2.SH.M. Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi.
– T., "O'zbekiston", 2017;
- 3.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning 2020-yil 24-yanvardagi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Murojaatnomasi // Xalq so'zi. – 2020. – 25 yanv.;
- 4.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Yangi O'zbekiston" nashri <https://yuz.uz/news/> (21 iyun 2021).